

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till utredningen om en ny
lärarutbildning (U 2007:10)

Dir.
2008:43

Beslut vid regeringssammanträde den 17 april 2008.

Sammanfattning av uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 20 juni 2007 har ansvarigt statsråd gett en särskild utredare i uppdrag att utifrån förskolans, fritidshemmets och skolans mål och behov av lärarkompetens lämna förslag till en ny lärarutbildning (dir. 2007:103). Utredaren ska enligt direktivet redovisa sitt uppdrag till regeringen senast den 15 september 2008. Regeringen utvidgar nu utredarens uppdrag.

Utredaren ges i tilläggsuppdrag att lämna förslag på hur

- examensbeskrivningen för en förkortad utbildning till lärare i yrkesämnen på gymnasienivå för personer som redan har nödvändiga ämnes- eller yrkeskunskaper bör utformas för att säkra de gymnasiala yrkesutbildningarnas kompetensbehov,
- möjligheterna till komplettering av lärarexamen för lärare i yrkesämnen på gymnasienivå så att de dessutom kan bli behöriga att undervisa i ett kärnämne eller karaktärsämne kan förtydligas,
- examensbeskrivningen för utbildningen till lärare i modersmål bör utformas inom lärarutbildningens ram för att täcka behovet av lärare i minoritetsspråk i grundskolan och i gymnasieskolan,
- utbildningen till lärare i minoritetsspråk kan göras attraktiv så att behovet av lärare i i grundskolan och i gymnasieskolan täcks, och

- lärares kunskaper i informations- och kommunikationsteknik samt lärande i digitala miljöer kan utvecklas.

Vidare förlängs tiden för utredarens uppdrag. Utredarens uppdrag ska redovisas senast den 15 november 2008.

Tillkommande uppdrag

Lärare i yrkesämnen

Bakgrund

Det råder brist på behöriga lärare i yrkesämnen i gymnasieskolan. Antalet lärare i yrkesämnen som tagit ut sin examen har minskat kraftigt sedan början av 1990-talet, då i genomsnitt drygt 800 sådana lärare per år tog ut sin examen. Sedan mitten av 1990-talet har antalet minskat från knappt 500 yrkeslärare per år till cirka 200 yrkeslärare per år (2005/06). Enligt Statens skolverk behöver drygt 3 000 lärare i yrkesämnen rekryteras under perioden 2007–2011.

Enligt Rekryteringsdelegationens rapport (*Forum för rekrytering av yrkeslärare*, 2004) har nuvarande utformning och omfattning av den utbildning som leder fram till lärarexamen för undervisning i yrkesämnen på gymnasienivå visat sig vara ett hinder för att rekrytera tillräckligt många personer med kompetens till denna utbildning. Regeringen anser att problemen är så stora att särskilda insatser bör övervägas.

Nuvarande examensbeskrivning för lärarexamen som avser undervisning i yrkesämnen i gymnasieskolan omfattar 180 högskolepoäng. Inom dessa 180 högskolepoäng krävs det, förutom ett allmänt utbildningsområde om 90 högskolepoäng, omfattande yrkeserfarenhet och en relevant högskoleutbildning om 90 högskolepoäng eller motsvarande utbildning. För vissa studenter är kravet på relevant högskoleutbildning inte något större problem. Detta gäller t.ex. för de studenter som vill arbeta

som lärare inom vården, eftersom utbildningen för sjuksköterskor ligger inom högskolan. För andra, t.ex. hantverkare, saknas relevant utbildning inom högskolan.

En förkortad utbildning till lärare i yrkesämnen

Regeringen anser att en relevant yrkesutbildning och yrkeserfarenhet borde kunna förvärfvas före en utbildning till yrkeslärare och således inte behöva ingå i kraven för en examen. Genom detta bör utbildningstiden kunna reduceras avsevärt. Hur examensbeskrivningen för en sådan förkortad utbildning till lärare för undervisning i yrkesämnen på gymnasienivå bör utformas för att säkra de gymnasiala yrkesutbildningarnas kompetensbehov, ska därför utredas.

Av utredarens uppdrag (dir. 2007:103) framgår att utredaren särskilt ska utreda vilka lärargemensamma kompetenser, kunskaper och färdigheter som alla lärarstudenter bör få utöver ämneskunskaper liksom hur en behörighetsgivande utbildning med förkortad utbildningstid för den som har nödvändiga ämnes- eller yrkeskunskaper bör utformas och hur då behovet av ämnesdidaktisk utbildning ska kunna tillgodoses. Utredaren ska i det fortsatta arbetet utgå från att utbildningen för studenter med inriktning mot gymnasieskolans yrkesämnen i det avseendet inte avviker från utbildningen för andra lärarstudenter.

Det bör även vara möjligt för anställda obehöriga lärare i yrkesämnen att delta i en förkortad utbildning till lärare i yrkesämnen. Utredaren ska lämna förslag på hur detta kan åstadkommas.

Komplettering av lärarexamen för lärare i yrkesämnen

Gymnasieutredningen (U2007:01) gavs i ett tilläggsdirektiv (dir. 2007:143) i uppdrag att se över kärnämnenas innehåll och omfattning. Enligt direktivet ska yrkesinriktade kärnämnen ha en tydlig inriktning mot det yrke som utbildningen avser. Utredaren har redovisat uppdraget den 31 mars 2008 (SOU 2008:27).

Vissa karaktärsämneskurser saknar en direkt koppling till yrkesverksamheten, vilket gör att relevant yrkesutbildning och

yrkeserfarenhet inte är en tillräcklig bakgrund för att undervisa på den aktuella karaktärsämneskursen. Den särskilda utredaren i lärarutbildningsutredningen ska förtydliga de möjligheter som finns i dag att komplettera sin lärarexamen för lärare i yrkesämnena på gymnasienivå så att de dessutom kan bli behöriga att undervisa i ett kärnämne eller karaktärsämne.

Bedömning och dokumentation av yrkeskompetens och yrkeserfarenhet

Många lärosäten har erfarenhet av samarbete med näringslivet, t.ex. genom den nu förekommande valideringen av de sökandes yrkeserfarenhet. Regeringen har denna dag beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att undersöka och lämna förslag på hur ett system för bedömning och dokumentation av yrkeskompetens och yrkeserfarenhet kan utformas och genomföras för sökande till utbildning till lärarexamen för lärare i yrkesämnena på gymnasienivå (utredningen om utbildning till yrkeslärare, dir. 2008:41). Den särskilda utredaren i lärarutbildningsutredningen ska i frågor gällande utbildning av lärare i yrkesämnena samråda med utredningen om utbildning till yrkeslärare.

Lärare i minoritetsspråk

Bakgrund

Det råder brist på behöriga lärare i minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning har successivt kommit att försvagas i Sverige. Detta är till stor del en följd av de historiska assimileringprocesser som de nationella minoriteterna varit föremål för (*De nationella minoriteternas utbildningssituation*, Skolverket 2005:272) och som medfört att föräldrar i dessa grupper alltmer har övergått till att främst tala svenska med sina barn. Det har inneburit att minoritetsspråken i allt större utsträckning enbart bärs upp av de äldre generationerna. Detta är tydligt i framför allt de samiska, judiska och tornedalska grupperna, men situationen är liknande

också för den finska gruppen och i viss mån den romska. För att förhindra att dessa språk på sikt dör ut i Sverige är det viktigt att barn kan erbjudas möjlighet att lära sig och utveckla sitt minoritetsspråk i skolan.

I början av 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Ramkonventionen och den europeiska stadgan började gälla den 1 april samma år. Detta innebär bl.a. att fem språk gavs officiell status som minoritetsspråk: finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch. Enligt stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk ska de undertecknande länderna bl.a. tillhandahålla lämpliga former och medel för undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer. I dag finns högskoleutbildning i meänkieli på grundnivå, medan finska och samiska kan studeras till och med forskarnivå. Jiddisch och romani chib kan i nuläget inte studeras som språkämnen vid universitet och högskolor i Sverige. I överensstämmelse med förslaget i budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1, utgiftsområde 16, bet. 2007/08:UbU1, rskr. 2007/08:70) har medel fördelats till lärosäten för uppbyggnad av utbildning i romani och jiddisch (anslag 25:70 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*).

Utbildningen till lärare i minoritetsspråk

För att de nationella minoritetsspråken ska kunna hållas levande och utvecklas är det väsentligt att barn och ungdomar får undervisning i sitt minoritetsspråk. En förutsättning för att kunna tillhandahålla undervisning i minoritetsspråk av hög kvalitet är att fler lärare utbildas och får behörighet. Hur examensbeskrivningen för utbildningen till lärare i modersmål bör utformas inom lärarutbildningens ram för att täcka behovet av lärare i minoritetsspråk i grundskolan och i gymnasieskolan, ska utredas. Utredaren ska även ge förslag på hur utbildningen till lärare i minoritetsspråk kan göras attraktiv så att behovet av lärare i grundskolan och i gymnasieskolan täcks.

Utredaren ska i frågor gällande minoritetsspråken samråda med Uppsala universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet, Mälardalens högskola, Sameskolstyrelsen, Sametinget, Samernas utbildningscentrum och Sámi allaskuvla – Samisk högskola i Norge samt med företrädare för de nationella minoriteterna.

Informations- och kommunikationsteknik

Bakgrund

Lärande består till stor del av kommunikation och bearbetning av information. Informations- och kommunikationsteknik (IKT) är ett allt viktigare redskap i skolan. Tillsammans med digitala läromedel och Internet innebär tekniken att lärandet kan underlättas och vidgas.

EU:s utbildningsministrar enades 2006 om åtta nyckelkompetenser som man anser är nödvändiga i ett framtida Europa. Digital kompetens utpekades som en av dessa. För att utveckla kompetens inom området är lärarutbildningen, lärarna och skolan nyckelfaktorer.

Kunskaper i informations- och kommunikationsteknik samt lärande i digitala miljöer

Att använda IKT som verktyg är i det närmaste nödvändigt för att kunna vara delaktig i vårt moderna samhälle, i både arbetsliv och privatliv. Att introducera barn och unga till IKT-verktyg redan i skolan är av stor betydelse för deras delaktighet i samhället. Även inom vuxenutbildningen kan IKT spela en viktig roll. Det är därför viktigt att lärarna har hög kompetens i att använda IKT.

En kompetent IKT-användning kräver också kunskap om och förståelse av Internet och digitala medier. Den inkluderar möjligheter och risker i en vidare bemärkelse samt värdering av information och bruk av källor. Det är särskilt viktigt att de som arbetar med barn och ungdomar har insikt i och kunskap om den öppna medieanvändningens risker. Det är också viktigt att

blivande lärare kan förhålla sig till de uttrycksformer och utnyttja de möjligheter inom didaktiken som den digitala tekniken medger. Det är vidare av betydelse att lärare har kunskap om hur digitala verktyg kan användas som effektiva hjälpmedel för elever i behov av särskilt stöd, inte minst för de som har läs- och skrivsvårigheter. Det är därför viktigt att lärarna har hög kompetens när det gäller lärande i digitala miljöer.

En rapport (*IT och lärande – En översikt av aktuell forskning inom IT och lärande 2006*) från Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling visar att antalet projekt för forskning kring IT och lärande minskat över tid. IKT och forskningsanknytningen av IKT-området inom olika relevanta discipliner är viktig och ska lyftas fram i utredningens överväganden och förslag.

Hur lärares kunskaper i informations- och kommunikationsteknik samt lärande i digitala miljöer kan utvecklas ska utredas utifrån ovan redovisade utgångspunkter.

Författningsförslag

I tilläggsuppdraget ingår att utarbeta förslag till de författningstexter som behövs för att genomföra utredarens uppdrag.

Förlängd tid för uppdraget

Utredningen om en ny lärarutbildning ska enligt direktiven (dir. 2007:103) redovisas senast den 15 september 2008. Tiden för utredarens uppdrag behöver förlängas. Uppdraget ska redovisas senast den 15 november 2008.

(Utbildningsdepartementet)